

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

**Робота з дітьми
у сільській бібліотеці**
Інформаційний лист

Київ 2013

**Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей**

**Робота з дітьми
у сільській бібліотеці**
Інформаційний лист

Київ 2013

ББК 78.387
Р 58
УДК 027.625

Укладач: Галета О. В.
Літературний редактор: Кійко Н. М.
Відповідальна за випуск: Гордієнко А. І.

Робота з дітьми у сільській бібліотеці : інф. лист / Нац. б-ка України для дітей ; автор-уклад. О. В. Галета. — К., 2013. — 16 с.

Інформаційний лист адресовано працівникам бібліотек для дітей. У ньому розкрито стан сучасної сільської бібліотеки як невід'ємної частини інфраструктури села. Подано приклади роботи з дітьми у сільських бібліотеках різних регіонів.

Якою має бути сучасна сільська бібліотека? Навряд чи можна однозначно відповісти на це питання, адже бібліотека є об'єктивним свідком часу та своєрідною «копією» життя суспільства, у яких неминуче відбивається реальне сьогодення.

Для сільських мешканців відвідування бібліотек є чи не єдиною можливістю реалізувати своє конституційне право на вільний, рівноправний доступ до найрізноманітнішої інформації для безперервної освіти та гармонійного розвитку своєї особистості. Також сільська бібліотека є не лише центром дозвілля та спілкування жителів, храмом духовності, місцем збереження книжкових скарбів, а й базою розвитку дітей, де формується творча особистість, розвиваються індивідуальні здібності й таланти, формується вміння спілкуватися з однолітками тощо.

Сьогодні найскладніше доводиться бібліотекам у селі, які не лише змушені, так само як і інші бібліотеки, доводити свою корисність місцевій громаді, а й демонструвати свою компетентність, оскільки саме у цьому випадку можуть розраховувати на здобуття як матеріальної, так і моральної підтримки з боку місцевого самоврядування. Крім глобальних проблем, спричинених нерівністю сільських регіонів, більшість сільських бібліотек не адаптовані до нових викликів часу: через відсутність коштів, фонди перетворюються на нагромодження морально застарілих та фізично зношених книг, а самі бібліотеки не мають відповідного технічного оснащення. Тому вирішувати ці проблеми потрібно, усвідомлюючи, що бібліотека є невід'ємною частиною інфраструктури села. Громада буде підтримувати ту бібліотеку, яка відображатиме її інтереси та задовольнятиме її запити – авторитетну, корисну, з творчим працівником.

Сільська бібліотека реалізує конституційне право кожного громадянина на освіту, вільний доступ до інформації і т. ін., створюючи і зберігаючи культурний простір, без якого життя місцевого співтовариства, безумовно, деградує та згодом може прийти до занепаду. Надії на подальший розвиток сільської бібліотеки пов'язуються сьогодні, перш за все, з політикою держави по відношенню до села, з розумінням суспільством значення бібліотеки, з усвідомленням значущості доступу до інформації, освіти і культури для населення, у тому числі і сільського, а також із зміною позиції місцевої влади, від якої залежить багато що в житті кожної конкретної сільської бібліотеки.

В бібліотечній мережі як на селі, так і в цілому по Україні, наявна низка негативних тенденцій. Найголовніша – її неспинне скорочення. Така тенденція спостерігалася в більшості регіонів. Нині бібліотеками

охоплено близько половини населених пунктів, і щороку кількість сільських книгозбірень, на жаль, катастрофічно зменшується. Станом на 01.01.2013 р. мережа сільських бібліотек нараховує 14619 бібліотек, з них 69 – дитячі. На сьогодні чисельність та структура бібліотечної мережі визначається та регулюється Постановою № 510 від 30.05.1997 «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення України публічними бібліотеками» (Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 1061 (1061-2009-п від 30.09.2009 р.). Чималої шкоди діяльності сільських бібліотек завдала децентралізація окремих районних бібліотечних систем, вчинена з ініціативи органів місцевого самоврядування. Через це деякі сільські бібліотеки, раніше підпорядковані районним ЦБС, фактично припинили свою діяльність.

З метою зупинити безпідставне знищення бібліотек на селі Верховною Радою України було прийнято Постанову № 7161 від 08.02.12 р. «Про впровадження мораторію на закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості». Підставою стало також рішення Комітету з питань культури та духовності Верховної Ради прийняте після проведення комітетських слухань на тему «Розвиток сільських бібліотек як інформаційних і культурних центрів», що відбулися 18 травня 2011 року за участю Програми «Бібліоміст», представників Української бібліотечної асоціації, міжнародних організацій та директорів ряду провідних бібліотек. Проте Постанова має певний недолік, а саме: відсутність так званих «приписів нормативного характеру», тобто норм, що визначають заборону здійснення певних дій та відповідальність, тобто покарання, за їх порушення.

З метою забезпечення повноцінної діяльності мережі сільських бібліотек вживається чимало заходів. У 2006 році Міністерство культури України започаткувало проведення благодійної акції у різних регіонах України «Українському селу – сучасну книгу», спрямовану на підтримку сільських бібліотек та забезпечення сільських мешканців сучасними книжковими виданнями. Вперше акцію проведено в бібліотеці села Мисалівка Богуславського району Київської області. Національна бібліотека України для дітей, підтримуючи акцію, провела її у бібліотеці села Нові Озеряни Брусилівського району Житомирської області і подарувала близько 200 нових примірників науково-популярної, довідкової, художньої літератури, а також енциклопедії для дітей. У 2012 році за підтримки місцевої влади у смт Петрівка Іванівського району Одеської області відкрилася самостійна бібліотека для дітей.

То все ж таки, як зробити бібліотеку живим організмом? Що складає серцевину її діяльності? Без чого всі нові технології стають безглуздими? Для цього створюються експериментальні моделі сільських бібліотек,

так звані інститути нової якості життя в селі. Їх діяльність полягає не лише у видачі книг, а й у психологічній, соціальній, консультативній та інформаційній роботі з населенням, активній участі у житті селян, заохоченні дітей до читання шляхом проведення масштабних заходів з використанням різних традиційних та інноваційних форм роботи. Бібліотека на селі працює як інформаційний центр, центр правової інформації, доступу до Інтернету, підтримки незахищених верств населення, а також як центр підтримки сім'ї. Але головним є те, що сільська бібліотека була і залишається острівцем збереження національної культури, народних традицій і звичаїв, історії свого села, вона є територією духовності, знань, помічником в освіті та професійному становленні.

Наші сучасники вважають, що бібліотеки зупинилися у своєму розвитку і вже нічого не вносять в розвиток культури. Але це не так. У столітті випробування нових технологій не пасуть задніх і бібліотеки. Процес модернізації обслуговування користувачів, що включає комп'ютеризацію бібліотек, активізацію проектної діяльності, переосмислення основних напрямів обслуговування та творчий підхід до організації бібліотечних заходів. Завдяки цьому бібліотека стає цікавою для користувача і в змістовному, і в інформаційному, і в емоційному плані. Сільські бібліотеки, намагаючись удосконалити інформаційну роботу, все активніше беруть участь у різних проектах, грантових програмах та конкурсах, у т.ч. й міжнародних.

Партнерська програма IREX, USAID та програма Міністерства культури України за підтримки Фондації Білла та Мелінди Гейтс «Бібліоміст» сприяють розвитку сучасної бібліотечної системи України. Завдяки їм бібліотеки оснащують комп'ютерними технологіями та навчальними програмами для бібліотекарів.

У 2012 році однією з переможців конкурсу проектів «Сучасна бібліотека йде в люди» стала Михайлівська сільська бібліотека (Олександрівського району Кіровоградської області) з проектом Бібліотечна фан-зона «Інтернет в твоїх руках». Метою проекту є залучення до бібліотеки нових користувачів, зокрема, членів багатодітних родин, представників національних меншин (роми) та молоді села. Бібліотекарі організують зустрічі та різноманітні заходи для дітей та молоді у дитячому садку, школі, на танцювальному майданчику села, на стадіоні, в медпункті. Також сприяють поширенню сучасних бібліотечних послуг шляхом проведення низки домашніх зустрічей з малозабезпеченими сім'ями, ознайомлюючи їх з можливостями пошуку інформації та спілкування у мережі Інтернет. Інші заходи в рамках проекту проводяться під відкритим небом: до уваги

школярів пропонуються брейн-ринги, флешмоби, інтелектуальні ігри, родинні конкурси, відео- та скап- презентації.

Бармашівська бібліотека-філія, Жовтневого району Миколаївської області, перемогла у конкурсі співпраці бібліотек з місцевими громадами «Маркетинг і реклама в бібліотеках», в рамках проекту «Бібліосейшен», організовуючи змістовне дозвілля та проводячи низку культурних заходів для мешканців віддалених сіл Миколаївщини, а також рекламує сучасні бібліотечні послуги на новоствореному веб-сайті та у соціальних медіа.

Бібліотеки Львівської, Вінницької, Донецької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Луганської, Дніпропетровської, Запорізької, Київської областей стали переможцями у конкурсі «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» від програми «Бібліоміст». Бібліотеки-переможці були оснащені стаціонарними комп'ютерами та моніторами, мережевим обладнанням, принтерами, сканерами, мультимедійними проекторами та гарантійним обслуговуванням обладнання.

Останнім часом бібліотечні фахівці, що працюють на селі, посилюють увагу користувачів й членів громади до регіональних проблем, шляхом підсилення інтересу до історії власного коріння, культури своєї малої батьківщини. Все це зумовлює активізацію краєзнавчої діяльності сільських бібліотек. Відтворюється історія сіл, топонімічна історія краю, ведуться фольклорні літописи (збираються тексти пісень, елементи старовинних костюмів, атрибути сільського побуту і т.ін.), репрезентуються туристичні можливості регіонів. Адже не знаючи цього, не можна стати освіченою людиною, патріотом своєї Батьківщини та шанувати культуру інших народів.

Багатий краєзнавчий матеріал зібрано в Осичківській сільській бібліотеці Вільшанської районної ЦБС Кіровоградської області. У бібліотеці діє клуб «Краєзнавець», де юні читачі вчать розписувати писанки, вишивати різними техніками, пізнають секрети української та болгарської етнічної кухні. Доброю традицією вже стало проведення циклу заходів «Степова перлина України». Їх головна мета — ознайомлення користувачів бібліотеки з національною та регіональною символікою, історією та географією Кіровоградщини та її видатними постатями. Заслуговує на увагу робота Мощенської сільської бібліотеки-філії Гайворонської районної ЦБС Кіровоградської області, у якій діє краєзнавчий клуб «Корифей». Користувачі Мар'ївської сільської бібліотеки Компаніївської районної ЦБС Кіровоградської області багато дізнаються про історію рідного краю у бібліотечних клубах: «Журавлик» для дошкільнят та учнів-читачів 1-4 класів та «Первоцвіт» для

старшокласників. Сільська бібліотека с. Копашново Хустського району Закарпатської області веде пошукову роботу, збираючи матеріали про історію, традиції, звичаї, обряди села для оформлення краєзнавчого кутка «З бабусиною скриньки». У В'язівській сільській бібліотеці Конотопського району Сумської області діє Клуб краєзнавчого та народознавчого спрямування «Горлиця». Все, що стосується звичаїв, повір'їв, родинної обрядовості, народних та релігійних свят, знаходить своє відображення у діяльності цього читацького об'єднання. У публічно-шкільній бібліотеці с. Яринівка Сарненського району Рівненської області діє народознавчий клуб «Світлячок». Місцеві школярі оформили при бібліотеці етнографічний куточок, де експонують зібрані старовинні речі домашнього вжитку та національний одяг односельчан. Розширювати уявлення учнів про українські народні традиції, обряди, спосіб життя, духовне багатство української молоді в минулому, розвивати бажання вивчати історичне минуле свого народу, його культуру, працю, звичаї, виховувати у дітей інтерес до української народної спадщини — така основна мета гуртка «Бібліометелики», що діє у Княжолуцькій сільській бібліотеці-філії Долинського району Івано-Франківської області. Популяризації знань про рідний край сприяють численні масові заходи: Свято рідної мови «Не дай догоріти, підтримай вогонь рідної мови», брейн-ринг «Ми знаємо все про край, де ми живемо», турнір краєзнавців «Історії забуті сторінки», краєзнавча гра «Часоліт», краєзнавчі години «Мій рідний край – частина України» або мандрівка у часі «стежки, протоптані дідами», літературні подорожі «Мандрівка старожитнім селом», «Моє коріння й джерело моє – у звичаях», книжкові виставки «Моє село», «Літописи і літописці нашого краю». Для учнів молодших класів цікавими будуть масові заходи в ігровій формі: ігри «Яка це казка», «Чарівна торбинка», вікторина «Впізнай героя» та спроба інсценування власних казок, адже казка – це активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини, її розум, почуття та уяву.

Серед провідних напрямів роботи чимало сільських бібліотек обрали для своєї діяльності екологічне виховання. Бібліотекарі Вознесенської ЦБС Миколаївської області намагаються виховувати та поширювати екологічну культуру, формувати відповідальне відношення у дітей до навколишнього середовища, виховувати у них бережливе ставлення до природних багатств. Звертає на себе увагу досвід організації наочної популяризації книги у Воронівській, Тімірязівській, Трикратненській, Новогригорівській та Таборівській сільських бібліотеках. Це книжково-ілюстративні виставки «До природи — не носи шкоди», «Пізнай навколишню природу», «Природа шукає друга», «Великі проблеми маленької планети», «Краса врятує світ», «Земля — наш спільний дім»;

виставка-гербарій «Травчина премудрість» та виставки-дискусії «Природа і ми», «Екологія — проблема глобальна». Традиційним стало використання комплексних форм роботи з користувачами дітьми: День бібліографії «Бережи свою планету», в програму якого увійшли перегляд літератури «Гіркота полинової зорі» (до дня трагедії на Чорнобильській АЕС), огляд літератури «Природа моєї України» та екологічна вікторина «Умійте люди любити природу». Спонукатимуть дітей до роздумів над екологічними проблемами та пробуджуватимуть у них небайдуже відношення до кожної живої істоти пізнавальна бесіда «Сторінки Червоної книги перегорнеш, ти багато корисного, друг мій, пізнаєш», книжкові виставки «Охорона природи – твій обов'язок», «Землі моєї обличчя», «Це в наших силах Землю зберегти», тематичні полиці «На екологічній стежці», «Загадковий світ тварин», конкурси малюнків «Світ заповідної природи», «Живи, Плането!», «Квіти – очі Землі», «Яка краса у нас навколо», конкурс екологічного плакату «Не завдавай шкоди природі», літературна експозиція «Природа нам сигналізує SOS», година запитань та відповідей «Цікава природа», інформина «Царство зелене усім нам відоме – зовсім воно недалеко від дому», дискусія до Дня екології «Чистота планети – чистота душі», екологічна прогулянка «Тебе природа чекає не тільки в гості», екологічна гра «У царстві Флори і Фауни», еко-шок «Озирнись! Зупинись! Поміркуй!», екологічний турнір «Знай, люби, бережи», екологічна мандрівка «Вода найчистіша у рідному краї, де батько й мати живуть».

Цікавою та змістовною є робота клубів за інтересами, що діють при сільських бібліотеках. Вони допомагають розкрити та розвивати закладені природою творчі здібності підлітків. Дитячий клуб за інтересами «Домовичок» діє при Любомирській сільській бібліотеці Олександрівського району Рівненської області. Його мета — розвивати у дітей різних вікових категорій творче мислення, уяву та фантазію, надавати можливість реалізувати свої творчі здібності. У клубі дві групи – молодші (від 5 до 10 років) та старші (від 10 до 14 років). Молодші люблять творити дива з пластиліну, тіста, глини, паперу. Діти старшої групи роблять справжні шедеври: чарівні картини з ниток, вироби з бісеру, м'які іграшки. Члени клубу опанували і складний стиль квілінгу — виготовлення картинок з паперу. Дитячі вироби неодноразово експонувалися на Виставці народних майстрів Олександрівщини, виставці-конкурсі дитячого малюнку «Хай сонце і квіти всміхаються дітям» у районній бібліотеці для дітей, виставці робіт декоративно-вжиткового мистецтва майстрів району у районному будинку культури, за що були відзначені численними грамотами і подарунками. У сільській бібліотеці також

постійно діє виставка дитячих виробів. Учасники клубу разом з батьками допомагають проводити родинні свята, вечори відпочинку для жителів села, свято першоквітневих жартів тощо.

У Великобутівській сільській бібліотеці-філії Роменської РЦБС Сумської області створений літературний клуб «Барвінкова країна», цей клуб для розумних, мрійливих, допитливих і кмітливих. Засідання проводяться кожного місяця. У приміщенні бібліотеки оформлені стенди «Барвінкова країна» та «Парламент Барвінкової країни», у ігровій формі відбуваються вибори до парламенту, куди обирають найактивніших юних читачів, затверджуються правила клубу юних барвінчат. Найперший друг і помічник у роботі з дітьми — журнал «Барвінок», який зацікавив бібліотекарів оригінальністю подачі матеріалів для читачів. Читаючи його, діти мають змогу відвідати музей чарівних слів, побувати на узвозі кмітливих, майдані пустунів, перехресті веселих забав, прогулятися загадковими провулками, збагатитися вулицями розумників, поїхати до міста ідеальних знань, зробити зупинку в куточку заморочок, почитати енциклопедію Язикатої Хвеськи, розв'язати торбинку дядечка Запитайлика та помандрувати до країни Вигравалії. Члени клубу ведуть з журналом «Барвінок» активне листування. За особливі заслуги перед журналом, велике прагнення до саморозвитку і нових знань, допитливість, старанність і волю до перемоги читачі бібліотеки неодноразово нагороджувалися дипломами, подяками і подарунками від журналу «Барвінок». В рамках Міністерств, блоків, партій Барвінкової країни проводяться цікаві заходи. Наприклад, у Міністерстві Читайликів під час Шевченківського свята проведено бесіду «Дитячі роки Тараса», інсценізовано уривки з роману О. Іваненко «Тарасові шляхи», проведено конкурс на краще виконання віршів Т. Г. Шевченка. У міністерствах Мандрувальників, Пензля і Чарівних звуків, Вередунів і Кузьок, блоках Ласунів, Язикатої Хвеськи, сміхотунчиків є багато цікавих фотодокументів з різних театралізованих заходів.

Доволі цікаво працюють з дітьми у Яснопільщанській сільській бібліотеці-філії Липоводолинської ЦБС Сумської області, де діє Клуб юних казкарів «Жар-птиця». У клубі впливають на розширення світогляду дітей за допомогою народних та літературних казок, розвивають мислення засобами казки, творчі здібності та сприяють розвитку мовлення. У с. Крилів Дубенського району Рівненської області центром для спілкування є бібліотечний клуб «Лялька і книга», у якому об'єдналися діти, здібні до віршування та декламування.

З метою залучення до книгозбірні користувачів-дітей, підвищення ролі дитячої книги і читання, популяризації кращих сучасних зразків

художньої та пізнавальної літератури працюють бібліотечні працівники Острозької ЦСПШБ Рівненської області. У бібліотеках системи діють спеціальна програма «Бібліотечне літо» та пізнавально-розважальна програма «Ця найкраща пора — літо!». У їх роботі передбачено комп'ютерні та настільні ігри, творчі конкурси, вікторини, колективні читання кращої дитячої літератури, години творчої праці, інформаційні мандрівки. Одним з пріоритетних напрямків роботи є обслуговування дітей з обмеженими можливостями. Для них здійснюється індивідуальне обслуговування за місцем проживання: бібліотекарі двічі на місяць приносять літературу додому. Діти-інваліди постійно залучаються до проведення масових заходів, серед яких: день милосердя «Хай добрим буде ваш розум, а серце мудрішим буде» (ПШБ с. Новородчиці), презентація виставки поробок дітей з обмеженими можливостями «Повір у себе» (ПШБ с. Оженин), операція-рейд «Допоможи ближньому» (ПШБ с. Країв та с. Кургани), акція милосердя «Хай не бракує в світі доброти» (ПШБ с. Тесів та с. Новомалин), літературна вікторина «В гостях у казки» та бібліогра «Герой прочитаної книги» (ПШБ с. Розваж). Зазвичай у роботі багато проблем, наприклад: недостатнє фінансування, що впливає на комплектування спеціальною літературою, незадовільне оснащення технічними засобами тощо. Проте бібліотеки намагаються задовольнити запити цієї категорії користувачів, об'єднуючи зусилля з іншими відповідними закладами, які опікуються такими дітьми, та місцевим керівництвом. Обслуговування дітей з особливими потребами проводиться як у бібліотеці, так і за місцем їхнього перебування (лікування, навчання чи відпочинок).

У Росохацькій бібліотеці-філії Городенківської ЦБС Івано-Франківської області підвищену увагу приділяють наймолодшим відвідувачам. Навчити дітей мислити, жити і працювати у суспільстві — завдання не з легких. Для цього у роботі використовуються елементи гри, оскільки саме світ гри близький і доступний кожній дитині. В ігровій формі проводяться бібліотечні екскурсії для ознайомлення з книгозбірнею та новинками літератури. Розвитку творчих здібностей сприяє урок-гра «Зоряний час». Під час його проведення демонструється парад планет із зупинками «Казкова», «Поетична», «Фольклорна», «Пори року». Такі уроки вносять помітну різноманітність у життя маленьких відвідувачів, створюють додаткові умови для розвитку фантазії, таланту дітей, збагачують їх внутрішній світ. З цією ж метою проводяться і книжкові виставки: «Обдарована дитина», «Сходинки до творчості», «Наші таланти». Важливо підтримувати потяг дитини до читання. Стикаючись з книгою, діти

повинні назавжди запам'ятати відчуття дива: чарівний запах книг, шелест аркушів, «голоси» героїв і ейфорію від захопливих мандрів сторінками «паперових друзів», найщиріших і найвірніших.

Світові тенденції побудови інформаційного суспільства вимагають перетворення всіх бібліотек на високотехнологічні інформаційні центри з об'єднаними електронними ресурсами, доступними для всіх громадян. Сільські бібліотеки не є винятком, вони є важливою ланкою у їх перетворенні.

Сьогодні в сільських бібліотеках відбуваються зміни, пов'язані з підвищенням їх ролі в житті місцевих громад, розширенням функцій і діапазону надання інформаційних послуг. З появою сучасних технологій (відео, комп'ютер) у сільських бібліотек з'явилася можливість створювати і збирати інформацію, яка є не лише ресурсом, але й товаром. За підтримки місцевих адміністрацій у деяких бібліотеках сільської місцевості є доступ до мережі Інтернет, створено Інтернет-центри з безкоштовним доступом. Можливість оперативного обміну інформацією – передумова для створення краєзнавчих, фактографічних баз даних. А отже, сільська бібліотека може заявити про себе шляхом створення домашніх сторінок і сайтів, підготувати інформацію про бібліотеку та описати свою роботу. У таких бібліотеках громадянам надають доступ до цих технологій, навчають їх ефективному використанню.

Пріоритетним завданням сучасної сільської бібліотеки є формування інформаційного ресурсу місцевості з метою гарантованого доступу до інформації як на паперових, так і електронних носіях. Адже сільська бібліотека в умовах віддаленості від великих інформаційних центрів – єдина установа, яка безкоштовно надає та забезпечує вільний доступ до інформації всім верствам населення.

Список використаних джерел:

1. **Богза Н.** Модельні бібліотеки Миколаївщини: еволюція позитивних змін / Н. Богза // Бібліотечний форум України. — 2011. — № 4. — С. 28-30.
2. **Бойко Е.** Сільська бібліотека сьогодні : досягнення, проблеми, пропозиції щодо їх вирішення : (виступ на слуханнях у Комітеті Верховної Ради України з питань культури і духовності на тему "Розвиток сільських бібліотек як інформаційних і культурних центрів" 18 травня 2011р.) / Е. Бойко // Бібліотечна планета. — 2011. — № 3. — С. 8-9.
3. **Дзюба Н.** Чрезвычайно востребованы: модельная библиотека и информационное обслуживание жителей села в современных условиях / Н. Дзюба // Библиополе. — 2010. — № 8. — С. 7-11.
4. **Мастіпан, О.** Сільські бібліотеки України: реальний стан, проблеми, перспективи : (за результатами дослідження) / О. Мастіпан // Бібліотечна планета. — 2008. — № 3. — С. 14-17.
5. **Мастіпан О.** Сільські бібліотеки України: реальний стан, проблеми, перспективи : (за матеріалами дослідж.) / О. Мастіпан // Бібліотечна планета. — 2009. — № 1. — С. 7-11.
6. **Розвиток сільських бібліотек як інформаційних і культурних центрів:** (за результатами слухань у Комітеті, що відбулися 18 травня 2011 р.) // Бібліотечна планета. — 2011. — № 3. — С. 6-7.
7. **Робота з читачами-дітьми в сільській бібліотеці :** (Метод.-консультац. матеріал на допомогу бібліотекареві) / Державна бібліотека України для дітей; Склад. Т. Турбаніст, Т. Цикуліна. — К., 2001. — 7 с.
8. **Сільським бібліотекам – друге дихання** // Голос України. — 2011. — 14 лип. — С. 2.
9. **Стасенко Б.** Сільські бібліотекарі в... парламенті : [парламент. Слухання] / Б. Стасенко // Літературна Україна. — 2011. — 26 трав. — С. 5.
10. **Форум сільських бібліотек Дніпропетровщини** // Бібліотечна планета. — 2011. — № 4. — С. 10-11.
11. **Цуріна І.** На порядку денному – сільська бібліотека / І. Цуріна // Бібліотечна планета. — 2010. — № 4. — С. 36-38. — Бібліогр.: с. 38.
12. **Шкільні бібліотеки та освіта в контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів :** [добірка матеріалів конференції] // Шкільна бібліотека плюс. — 2012. — № 1-2 (січень). — С. 2-45. — Бібліогр.: с. 21, 41.

Вул. Байрака, 60, м. Київ, 03190
Тел./факс: 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: lib@chl.kiev.ua